

Forhold mellom ordning for flertallsvalg og forholdstallsvalg Opptellingsmåte ved flertallsvalg

Referat fra Valgkonsultasjon – Losby gods 1. februar 2013

Første del – innledning og responser

Programmet var delt i to økter – før lunsj var det innledninger/responser og etter lunsj var det åpent for samtale og drøftinger rundt dagens temaer.

Konsultasjonen ble åpnet kl 1100 av Ole Inge Bekkelund (avdelingsdirektør kirkeordning - Kirkerådet). Bekkelund fortalte kort om formålet for dagen, og kom med et kort riss av bakgrunnen for saken og tidligere behandling i Kirkerådet/på Kirkemøtet.

Innledning til dagens temaer ble gjort av Anders Backer-Grøndahl Eide (seniorrådgiver kirkeordning – Kirkerådet). Et notat om problemstillingene var sendt ut i forkant av konsultasjonen, og Eides innledning ble gjort med utgangspunkt i dette notatet. Notatet ligger vedlagt, og det henvises til dette.

Første respons var ved Geir Skårland (rådgiver, informasjon og personal – Stavanger bispedømme). Skårlands respons gikk særlig på utfordringer knyttet til representasjon av mindretall ved flertallsvalg. Skårland presenterte simuleringer av valgresultat dersom bispedømmerådsvalget i Stavanger bispedømme i 2011 hadde vært gjennomført som flertallsvalg med samme opptellingsregler som ved menighetsrådsvalget 2011. Som del av dette, hadde han også simuleringer av hvordan begrensninger i antall tilleggsstemmer ville ha slått ut, og viste hvordan begrensninger i antall tilleggsstemmer kan være med på å sikre mindretallsrepresentasjon. Det henvises til vedlagte oppsummering av responsen for ytterligere detaljer.

Andre respons var ved Freddy Knutsen (avdelingsleder kirkefag – Hamar bispedømme). Knutsens respons gikk særlig på viktigheten av å tillate alternative lister/gjennomføring av valg som forholdstallsvalg. Dette ut fra en argumentasjon om at flertallsvalg alene gir nominasjonskomiteen for mye makt, da den i for stor grad gjør valgene for velgerne. Knutsen argumenterte for at forholdstallsvalg er eneste valgform der man kan få til reelle og tydelige valgalternativ, som velgerne kan kjenne seg igjen i. Det henvises til vedlagte manus for ytterligere detaljer.

Siste respons (med noe utvidet tidsramme) var ved dr. philos Bernt Aardal (forsker ved Institutt for samfunnsforskning). Aardal kom først med noen overordnede bemerkninger, og berørte så temaene direkte/indirekte valg, preferansevalg, forholdstallsvalg, flertallsvalg og balansen mellom «kuppfare» og ønsket om en bred representasjon. Det henvises til vedlagte manus for redegjørelse for de synspunkter som fremkom.

Andre del – drøftinger av problemstillingene

Forhold mellom ordning for flertallsvalg og forholdstallsvalg

Det gjøres kort rede for de viktigste momenter som ble om drøftet knyttet til denne problemstillingen.

Argumenter for forholdstallsvalg/mot flertallsvalg:

Det ble sannsynliggjort at valg mellom flere lister med tilknytning til tydelige saker er enklere for velgerne enn personvalg ut fra én liste. Det ble argumentert for at forholdstallsvalg vil øke valgdeltakelse, at den jevne velger vil oppleve større innflytelse samt at mindretallet vil bli bedre ivaretatt. Det ble sannsynliggjort at forholdstall bedre sikrer representasjon av mindretall.

Det ble redegjort for erfaringer med at mange velgere stemmer på de øverste kandidatene på en liste uansett hvilken informasjon som finnes. Dette ble brukt som argument for at nominasjonskomiteen har betydelig makt ved flertallsvalg. Det ble sannsynliggjort at å drive valgkamp og å gi balansert informasjon er mye lettere ved forholdstallsvalg. Dette fordi det da i langt større grad er saker og ikke personer valget står mellom.

Argumenter for flertallsvalg/mot forholdstallsvalg:

Kirkens egenart der enhet og samstemthet er idealer, ble trukket frem som argumenter mot forholdstallsvalg og utvikling av kirkepolitiske grupperinger. Det ble også nevnt at det er vanlig for organisasjoner å ha et demokrati uten å ha listevalg. Gode erfaringer med supplerende nominasjon ble også trukket frem.

Det ble fremholdt at utfordringer knyttet til informasjon til velgerne ikke bare er et problem ved flertallsvalg. Ved forholdstallsvalg er det en fare for at mange velger liste på et tynt grunnlag, og at valgfallet ikke representerer det velgerne faktisk mener. Det ble også fremhevet at det er en fare for at «sentrum» i kirkepolitikken blir for lite representert ved forholdstallsvalg, da det er sannsynlig at det er fløyene som mobiliserer og danner lister.

En viktig innvendig mot forholdstallsvalg som fremkom, er om det faktisk er mulig å gjennomføre dette på det nåværende tidspunkt. Det må ikke undervurderes hva som kreves, og det er et spørsmål om grupperinger er klare til å ta utfordringen.

Et annet argument mot forholdstallsvalg som fremkom, er at dersom det er snakk om «protestlister», så kan disse rekruttere bredere enn det velgerne egentlig ønsker. Ved flertallsvalg med bred liste kan velgeren stemme på én «protestkandidat» men likevel også støtte kandidater med andre synspunkter velgeren finner viktig. Ved forholdstallsvalg er det «enten/eller».

Konsekvenser av en «partivirkelighet»:

Det ble nevnt at dersom valgene i større grad blir partivalg, vil dette også få konsekvenser for dynamikken på kirkemøter og i kirkeråd, da saker i stor grad vil være avgjort i «partiene» på forhånd.

Angående nominasjonskomité og informasjon om kandidater:

Det fremkom at valg av valgstyrets nominasjonskomité og dens sammensetning er svært viktig ved flertallsvalg. Ved forholdstallsvalg er det derimot egentlig ikke rom for en nominasjonskomité nedsatt av valgstyret. De ansvarlige for listene må selv nominere og drive valgkamp. Det fremkom videre at problemet med makt i nominasjonskomiteer også er tilstede ved forholdstallsvalg, men da i hver enkelt grupperings nominasjonsarbeid. Det vil fremdeles være en liten gruppe som gjør en stor del av rangeringsjobben for velgeren.

Det ble fremhevet at dersom valg gjennomføres som flertallsvalg, kan det være hensiktsmessig å regelfeste tydeligere kravet til informasjon.

Muligheter til alternative lister og forholdstallsvalg parallelt med en valgkomité nedsatt av valgstyret samt supplerende nominasjon

Det ble viet mye oppmerksomhet til forholdet mellom det å ha en normalordning med en nominasjonskomité nedsatt av valgstyret, med supplerende nominasjon til en foreløpig liste, og det å samtidig åpne for alternative lister og forholdstallsvalg. Det fremkom at dette er svært problematisk, og at det skaper betydelige utfordringer også rent valgteknisk. Det ble fremhevet at nominasjonsprosess med supplerende nominasjon kombinert med flere lister fort kan bli «smør på flesk». Å ha en prosess med supplerende nominasjon og utforming av alternative lister parallelt, fremstod derfor ikke som anbefalt løsning. Det ble nevnt som et motsetningsforhold at nominasjonskomiteen skal ha fokus på å balansere sitt listeforslag, mens en alternativ liste vil kunne være sammensatt av personer som er holdningsmessig like. Stor oppslutning om den alternative listen kan dermed føre til mindre og ikke større bredde i bispedømmerådet.

Det fremkom at denne problemstillingen ikke bare er knyttet til supplerende nominasjon. Skal man tillate flere lister, vil det uansett være en fordel at listene i utgangspunktet stiller likt når det gjelder behovet for balansering. Det vil si at det ikke er ideelt med lister som primært er «protestlister» til nominasjonskomiteens liste, men at valget bør være mellom lister som stiller likt. Dette vil igjen si at forholdstallsvalg helst bør skje uten liste fra en nominasjonskomité nedsatt av valgstyret. Forskjellige tenkte scenarier med kombinasjon av liste fra nominasjonskomité og alternative lister ble diskutert på konsultasjonen, uten at man fant noen god løsning på hvordan et forholdstallsvalg praktisk kan gjennomføres når utgangspunktet har vært et bredt sammensatt listeforslag fra valgstyrets nominasjonskomité.

Tidsperspektivet ble også fremhevet som en betydelig utfordring dersom det skal være mulighet for alternative lister og forholdstallsvalg i tillegg til en nominasjonsprosess ved valgstyrets nominasjonskomité.

Geografiske forskjeller:

Det ble nevnt at det er geografiske forskjeller i forhold til ønsket om å åpne for alternative lister/forholdstallsvalg, og geografisk differensiering ble fremhevet som et alternativ. Det fremkom ingen prinsipielle motforestillinger mot dette utover at det skaper merarbeid.

Opptellingsmåte ved forholdstallsvalg:

Det ble nevnt at modifiseringen av oddetallsmetoden som benyttes ved offentlige valg er tilpasset et behov for muligheter til å styrke parlamentarisk styringsdyktighet, og slik sett ikke har stor relevans for kirkelige valg.

Opptellingsmåter ved flertallsvalg

Det gjøres kort rede for de viktigste momenter som ble om drøftet knyttet til denne problemstillingen.

Kompensering for flertallsvalgets svakheter i forhold til «kupffare» og sikring av mindretall:

Mye av oppmerksomheten ble viet til spørsmålet om det finnes gode måter å kompensere for flertallsvalgets svakheter knyttet til faren for «kupp» og manglende sikring av mindretallsrepresentasjon. Begrensning av antall tilleggsstemmer til maksimum 50 % av antallet faste plasser på valg, var den måten som ble mest diskutert. Det ble fremhevet at det ved alle slike begrensninger er vanskelig å forutsi effekten, men Kirkerådet ble ikke frarådet å prøve ut en slik ordning. Det vil i så fall være viktig å vite hvordan man håndterer stemmesedler som har flere tilleggsstemmer enn det tillatte, slik at forkastede stemmer unngås. Det ble også nevnt at et

alternativ til en slik kompensasjon kan være en kombinasjon av direkte og indirekte valg. For mye styring kan også begrense den demokratiske legitimitet. Man kan uansett ikke gardere seg mot at noen grupper kan få stort gjennomslag.

Det var ellers en del diskusjon rundt nødvendigheten av et slikt grep. Noen uttrykte tro på at de forskjellige aksjoner vil kunne nøytralisere hverandre, og fremhevet muligheten for at man i for stor grad tar hensyn til «worst case»-scenarier.

Det å fjerne anledningen til å stryke ble også kort nevnt. Dette er en forutsetning for at ordningen med å begrense antall tilleggsstemmer skal kunne redusere «kuppfaren». Anledning til å stryke kandidater er sløpfet ved kommunestyrevalg, og det ble nevnt grunner til at det kan være hensiktsmessig at Den norske kirke gjør det samme ved sine valg.

Blanke stemmer:

Det ble fremhevet at mange som stemte ved MR-valget i 2011 nok ikke var klar over at en urettet stemme ikke fikk noen innvirkning på valgresultatet. Dette er noe som tilsier at det er behov for bedre informasjon om dette.

Måter å utvide nominasjonsprosessen på:

Det ble nevnt at det i dag er menighetsrådene som foreslår kandidater for nominasjonskomiteen, og at dette kan begrense tilfanget. Å åpne for at forslag også kan komme fra enkeltpersoner ble fremhevet som en måte å åpne nominasjonsprosessen ytterligere.

Andre momenter

Det var også andre momenter som i utgangspunktet lå utenfor dagens agenda, men som ble berørt og som kort nevnes her.

Preferansevalg:

Preferansevalg gjennomført på nye og forbedrede måter ble også noe diskutert. Det ble sannsynliggjort at mange av de valgtekniske utfordringene nok er løsbare, med det fremkom at informasjonsbehovet en slik ordning krever vil være svært vanskelig å etterkomme.

Direkte valg vs indirekte valg:

Både argumenter for indirekte valg og for direkte valg ble nevnt. Som et argument for indirekte valg ble det fremhevet erfaringer med at indirekte runde hadde rettet opp skjevheter etter direkte runde. Et annet argument for indirekte valg som ble nevnt, er at dette kan være en god ordning så lenge direkte valg ikke fungerer godt nok.

Som argument for direkte valg, ble det fremhevet at sakene som det fokuseres på ved menighetsrådsvalg ikke er de samme som sakene som behandles i bispedømmeråd og Kirkemøtet. Dermed er menighetsrådsvalget ikke representativt for velgernes ønsker for bispedømmeråd og Kirkemøtet.

Kirkelige tilsatte i rådene

Det ble også stilt spørsmål rundt kirkelige tilsattes plass i rådene. Det ble konkludert med at det ikke legges opp til en debatt rundt dette nå, men at det kan bli aktuelt i forbindelse med endringer i kirkeordningen.